

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ КРАЇНОЗНАВЧИХ ПРОЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Олена Павлишинець

старша викладачка

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-6368-6535

olena.pavlyshynets@cnu.edu.ua

Богдана Петришак

старша викладачка

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-5154-2403

bohdana.petryshak@cnu.edu.ua

Ключові слова: *дослідницька компетентність, країнознавство, проектна діяльність, міжкультурна комунікація, пошукова діяльність, прикладна лінгвістика, дискурс-аналіз.*

У статті досліджено педагогічні умови формування дослідницької компетентності студентів німецької філології шляхом реалізації країнознавчих проєктів. Здатність до самостійної дослідницької діяльності є важливим елементом компетентнісної парадигми сучасної філологічної освіти і якісної підготовки майбутніх фахівців та науковців. Одним зі шляхів формування цієї здатності є запровадження дослідницьких проєктів різноманітного спрямування та тематики. Проєкти з країнознавчим компонентом, які унаочнюють зв'язок мови з соціокультурним середовищем, є актуальними та демонструють реальні та живі взаємозв'язки між культурними просторами, підвищують інтерес студентів до дослідницької діяльності у знайомих контекстах та сприяють популяризації вивчення іноземних мов та культур. Запровадження та втілення проєктів на актуальну країнознавчу тематику розглядається на різних етапах навчання в університеті та з урахуванням структурних компонентів дослідницької компетентності (когнітивного, операційно-діяльнісного, мотиваційного, рефлексивного тощо). Проектна діяльність у сфері країнознавства обґрунтовується через особливий акцент на розвиток ключових компетентностей студентів та пропонується через інтеграцію в навчальні курси країнознавства, дискурс-аналізу та соціолінгвістики. В рамках описаного дослідження запропоновано модель-приклад країнознавчого проєкту для студентів, а саме „Deutsche Spuren in Ivano-Frankivsk“, на основі якого описано позитивні сторони реалізації схожих проєктів та проаналізовано ймовірні труднощі, які можуть виникати, особливо під час реалізації проєктів на початкових рівнях вивчення мови, а також на ранніх етапах дослідницької діяльності. Через рефлексію щодо втіленого проєкту окреслено майбутні перспективи схожих та інших досліджень і доведено, що поєднання прикладної лінгвістики та міжкультурного аналізу сприяє розвитку пошукової діяльності, критичного мислення, академічного письма та інтерпретації мовних явищ у соціокультурному контексті.

FOSTERING RESEARCH COMPETENCE IN STUDENTS THROUGH THE IMPLEMENTATION OF COUNTRY-STUDIES PROJECTS IN THE CONTEXT OF APPLIED LINGUISTICS

Olena Pavlyshynets

Senior Lecturer

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Bohdana Petryshak

Senior Lecturer

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Key words: *research competence, country studies, project-based activity, intercultural communication, research activity, applied linguistics, discourse analysis.*

The article examines the pedagogical conditions for the development of research competence among students of German philology through the implementation of country studies projects. The ability to conduct independent research is an important element of the competence-based paradigm of modern philological education and the high-quality training of future specialists and scholars. One of the ways to develop this ability is the introduction of research projects of various orientations and thematic focuses. Projects with a country studies component, which illustrate the connection between language and the sociocultural environment, are particularly relevant as they demonstrate real and living interrelations between cultural spaces, increase students' interest in research activity within familiar contexts, and contribute to the popularization of studying foreign languages and cultures. The introduction and implementation of projects on relevant country studies topics are considered at different stages of university education and with regard to the structural components of research competence (cognitive, operational-activity, motivational, reflective, etc.). Project-based activity in the field of country studies is substantiated through a particular emphasis on the development of students' key competences and is proposed through its integration into courses in country studies, discourse analysis, and sociolinguistics. Within the framework of the described study, a model example of a country studies project for students is proposed, namely "Deutsche Spuren in Ivano-Frankivsk", on the basis of which the positive aspects of implementing similar projects are described and possible difficulties that may arise are analyzed, especially during the implementation of projects at the initial levels of language learning as well as at the early stages of research activity. Through reflection on the implemented project, the future prospects of similar and other studies are outlined, and it is demonstrated that the combination of applied linguistics and intercultural analysis contributes to the development of research activity, critical thinking, academic writing, and the interpretation of linguistic phenomena within a sociocultural context.

Вступ. Компетентнісна парадигма сучасної філологічної освіти орієнтує підготовку майбутніх германістів на формування здатності до самостійної дослідницької діяльності. Реалізація проектів різного спрямування та тематики є серед багатьох інших також важливим засобом формування дослідницької компетентності студентської молоді. Завдяки проектам з країнознавчим компонентом, які унаочнюють зв'язок

мови з соціокультурним середовищем, активізується інтерес студентів до дослідницької діяльності у знайомих контекстах та популяризується вивчення іноземних мов та культур.

Аналіз досліджень. В Україні теоретичні засади компетентнісного підходу, який передбачає розвиток пошукової та дослідницької діяльності студентів через спрямованість на результат, комунікативну спрямованість та

діяльнісний характер, розробляли О.Я. Савченко (дослідження ключових компетентностей та діяльнісного підходу в освіті), В.І. Редько (розробка методики навчання іноземних мов в школах), С.Ю. Ніколасва (комунікативний метод навчання іноземних мов), Н.І. Бориско (розвиток іншомовної комунікативної компетентності), О.Б. Бігич (методика навчання іноземних мов у закладах вищої та середньої освіти), Т. Сергієнко (реалізація компетентнісного підходу). Методологію наукового пошуку у вищій школі досліджував С.У. Гончаренко. Дослідження проєктного методу бере початок у працях Дж. Дьюї та В. Кілпатріка (розробка методу активного навчання), розвивали цей методи Д.Л. Фрід-Бут, С. Хайнс, М. Легутке, М. Шарт, Г. Томас, Р. Рібе, Н. Відаль. Проблеми навчання країнознавства та міжкультурної комунікації розглядали Г.-Ю. Крум та М. Бюрам.

Матеріал та методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували матеріали програми DLL1 – Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung (Вчимося навчати німецької – Навчальна компетентність та організація навчання) та власний практичний дослідницький проєкт “Forschungsprojekt zur entdeckenden Landeskunde” («Дослідницький проєкт на країнознавчу тематику»), відповідно власна гіпотеза, імпульси, кроки реалізації проєкту, індикатори та спостереження, а також роздаткові матеріали, інструкції, моделі та схеми.

При підготовці статті використано: метод аналізу та синтезу наукових джерел; метод моделювання педагогічного процесу; метод педагогічного спостереження; метод експертної оцінки; елементи дискурс-аналізу; метод опитування та кількісний метод.

Поштовхом до нашого дослідження стали ідеї німецьких дослідників М. Легутке та М. Шарта, які розглядають навчальний простір як простір для дослідження і таким чином метафоризують класну кімнату або студентську аудиторію, перетворюючи її з одного боку на об'єкт методичних досліджень, а з іншого – на активного суб'єкта дослідницької діяльності, що здатен втілювати та реалізувати проєкти та ідеї у відповідному освітньому середовищі (Schart, Legutke, 2025). На основі діяльнісного підходу науковці обґрунтовують необхідність та важливе значення трансферу теоретичного знання студентської та учнівської молоді у практичні вміння, зокрема і у самостійну наукову діяльність. Такий вид діяльності – наукова діяльність через власний досвід – стає, на думку дослідників, особливим пунктом перетину теоретичного знання, практичних дій та пізнання через власний досвід (Schart, Legutke, 2025). При цьому пропонується дослідження

цікавих тем, дослідження власного навчання шляхом рефлексій та критичного аналізу процесу навчання та дослідження навчання, коли дослідник виступає у ролі викладача (методичні дослідження). Дослідження різних напрямів передбачають міцні теоретичні основи, достатньо практичного досвіду та певні навички наукової діяльності. Найпростішими з огляду на це є різноманітні дослідження шляхом проєктів на цікаву тематику, зокрема країнознавчу. Оскільки вивчення іноземних мов відбувається невідривно від соціокультурного контексту, то автори ідеї наголошують на особливій актуальності країнознавчих проєктів: Навчання німецької мови, яке має на меті активне використання іноземної мови в навчальному просторі, потребує відповідної тематики, яка враховує інтереси учнів, мотивує до активного навчання, досліджень та пошуку, але водночас відкриває для учнів нові перспективи на власну культуру та на культуру німецькомовних країн. Саме це є ідеальним вихідним пунктом, щоб спонукати та заохочувати учнів та студентів до власних досліджень (Schart, Legutke, 2025).

Країнознавча тематика є особливо релевантною для дослідницьких проєктів учнів та студентів, оскільки окрім формування дослідницької компетентності, вона сприяє підвищенню зацікавленості до життя та побуту, історії та культури німецькомовних країн, що підвищує інтерес до вивчення німецької мови та мотивації учнів та студентів.

В цьому контексті нас зацікавила концепція «дослідницького країнознавства» („entdeckende Landeskunde“), яка з'явилася ще у 80-х роках у дослідженнях Р. Віке. Такі дослідження передбачають, що учні можуть дізнаватися нове від сучасників, проводити пошукову дослідницьку діяльність в бібліотеках та архівах або спостереження в населених пунктах. З часу перших проєктів «дослідницького країнознавства» ці можливості значно розширилися завдяки цифровізації та поширенню інтернету.

Саме цей підхід і став поштовхом для нашого модельного дослідження, а саме для пропозиції дослідницького країнознавчого проєкту для студентів. Метою нашого «дослідження про дослідження» було визначити особливості формування дослідницької та інших компетентностей студентів в рамках проєктної діяльності, коли вони проводять пошук інформації до теми, дискутують, аналізують знайдені джерела та інформацію, проводять критичний аналіз, роблять висновки та повинні підсумувати та презентувати проєкт на певну тему. Водночас відбувалося спостереження мотивації та інтересу студентів до німецької мови та культури

німецькомовних країн та розвитку ключових компетентностей.

Результати та обговорення. Студентам було запропоновано провести власне дослідження на тему “Deutsche Spuren in unserer Region” («Німецькі сліди в нашому регіоні»), в рамках якого вони спочатку отримали інформацію щодо дослідницької діяльності, загальну інформацію щодо теми та основних аспектів дослідження, основних кроків в рамках дослідження та змогли обрати конкретну тему для свого проєкту. В подальшому студенти проводили пошук інформації та аналізували джерела до обраної теми, користуючись мережею інтернет шукали зображення різних часів та інші свідчення, які могли би підтвердити історичну достовірність знайдених відомостей. На наступному етапі студенти аналізували результати своїх пошуків та уклали тексти для відео-презентацій на відповідну тему. Працюючи в невеликих групах, студенти записали відео німецькою мовою про відповідні історичні та культурні пам'ятки, які вказують на тісний зв'язок з німецькомовним простором. Ці відео-візитівки студенти опублікували в мережі (цифрова дошка Padlet) (Pavlyshynets, Petryshak, 2025) і презентували під час підведення підсумків проєкту. В рамках дослідження студенти також заповнювали відповідні опитувальники про враження, думки та ідеї щодо реалізації проєкту, які стали джерелом для спостереження особливостей організації дослідницької діяльності студентів.

Варто наголосити на змістовій стороні проєкту, як важливому аспекті дослідження, адже зміст повинен бути цікавим, не надто складним, але і не надто простим та знайомим широкому загалу та студентам зокрема, оскільки це заперечило б актуальність проєкту і певну наукову новизну. Тому студенти постали перед непростим завданням: віднайти і вдало презентувати маловідомі місцини нашого міста з огляду на їх історію та певну цінність і взаємозв'язки з німецькомовним соціокультурним простором. Так, увага студентів була присвячена двом важливим етапам в історії нашого міста: так званому німецькому колонізаторству шляхом просвітницької діяльності, яка в першу чергу асоціюється з іменем Теодора Цюклера та «галицькими німцями», а також періоду панування Австро-Угорщини на території України, згадки про який пов'язані з іменами династії Габсбургів. Цікавинками, які віднайшли студенти шляхом самостійної пошукової діяльності, стали: німецький квартал віл (Deutsches Villenviertel), Німецький культурний дім (Deutsches Haus), притулок для нужденних гімназисток різних національностей (Heim Elim), німецька гімназія (Deutsches Gymnasium), вулиця

Т. Цюклера (Zöckler-Straße) та вулиця Василя Вишиваного. Знайдені культурні пам'ятки та їхні невідомі історії стали несподіванкою не лише для студентів з інших міст та регіонів, але і для мешканців міста. Цей ефект певної новизни і невідомого знайомого, яке зовсім поряд, суттєво пожвавив інтерес студентів до проєкту та мотивував їх якомога цікавіше презентувати свої результати (Pavlyshynets, Petryshak, 2025).

Важливим здобутком в рамках реалізації проєкту, який ми могли особливо активно спостерігати, стала ефективна командна робота студентів, яка, з одного боку, демонструє кооперативний характер сучасної дослідницької діяльності (раціональний розподіл обов'язків в групах, відповідальність за окремі кроки та завдання тощо), а з іншого боку – надає необхідний простір для самостійності студентів, в першу чергу через свободу прийняття рішень, вибір тематики та способів презентації продуктів проєкту.

Індикаторами, які свідчили про ці та інші особливості дослідницьких проєктів і які спостерігалися в рамках модельного дослідження були: інтерес та зацікавленість студентів щодо ідеї дослідження, їхня активна участь у всіх етапах проєкту, інтерес до нової інформації про німецькомовні країни та їхній можливий зв'язок з нашим регіоном, використання німецької мови на різних етапах реалізації проєкту, використання культурно специфічної лексики, самостійна пошукова діяльність, інтерес та бажання брати участь у схожих проєктах в майбутньому.

Ці показники знайшли відображення у відповідних опитувальниках, які студенти заповнювали анонімно, і які надали основні відомості для певних висновків в рамках нашого дослідження. Більшість студентів сприйняли ідею участі в дослідницькому проєкті з великим інтересом (85,7%), при цьому 71,5% зазначили, що охоче брали активну участь в проєкті. Усі учасники проєкту використовували німецьку мову частіше і довше розмовляли німецькою, опанували нову країнознавчу культурно специфічну лексику та використовували власні джерела та самостійно знайдену інформацію для підготовки проєкту. Пошукова діяльність відбувалася, головним чином, самостійно, проте підготовкою текстів для презентацій та відео-презентації студенти готували разом. Більшість студентів підкреслили значний інтерес до історично-культурних аспектів німецькомовного простору та зв'язків німецькомовних країн з нашим регіоном і виявили бажання брати участь у схожих дослідницьких проєктах в майбутньому (71,5%).

Висновки. Опрацювання даних та спостереження на різних етапах реалізації проєкту дозволяє зробити такі висновки:

Студенти беруть активну участь та виявляють великий інтерес до країнознавчих тем, особливо до нових аспектів культурної взаємодії між країнами. Відкриваючи нове для себе, отримуючи нові знання через власну пошукову діяльність вони отримують нові уявлення і досвід історично-культурних взаємозв'язків. При цьому вони збагачують свій лексичний запас, опановують нові мовні звороти, вчаться досліджувати та презентувати іноземною мовою, а також користуватися іншомовними джерелами та літературою. Важливим показником є зростання інтересу до культурних аспектів іншомовної комунікації та мотивація для подальшої дослідницької діяльності.

Дослідницькі країнознавчі проекти мотивують студентів та учнів активно використовувати іноземну мову на різних етапах реалізації проекту, проте тематика проектів повинна відповідати інтересам учнів і студентів та сприяти їх зацікавленості до того чи іншого аспекту соціокультурного контексту. Водночас обов'язково рекомендується враховувати вікові особливості учнів та студентів та актуальні сфери їх повсякдення. Таким чином, в рамках проектного методу слід враховувати діяльнісний підхід і принцип орієнтації на учнів. Багатоаспектна тематика пропонує ідей дозволяє врахування особистісного підходу та сприяє реалізації принципу самостійного навчання.

При запровадженні проектного методу в навчальну діяльність з метою формування дослідницької компетентності учнів та студентів на початкових етапах слід врахувати необхідність навчання учнів та студентів основних принципів та алгоритму дослідження, визначити основні етапи дослідження та презентувати чітку та прозору структуру покрокової та прозорої дослідницької діяльності. Особливо на початковому етапі рекомендовано використання чітких та зрозумілих інструкцій, роздаткових матеріалів на зразок чек-листів, переліків рекомендованої лексики, ключових понять, глосаріїв та списків рекомендованих джерел та літератури. Такий інструментарій, а також чітке визначення цілей проекту сприяють активній пошуковій та дослідницькій діяльності студентів та учнів. Таким чином відбувається активне використання базового та нового культурно специфічного вокабуляру, його суттєве розширення та застосування на різних етапах проекту. Отож, поряд з важливою дослідницькою та пошуковою компетентністю формується іншомовна компетентність та впевненість у використанні іноземної мови. Водночас використання культурно специфічної лексики та нові знання з історії та культури іншомовного простору формують міжкультурну компетентність, сприяють толерантному ставленню до інших мов

та культур і стимулюють інтерес студентів до культурних зв'язків між країнами.

В рамках реалізації дослідницьких країнознавчих проектів розвиваються важливі ключові компетентності учнів та студентів: пошукова компетентність (пошук з використанням цифрових та друкованих джерел, технологій штучного інтелекту, вміння визначати предмет та область пошуку тощо), критичне мислення та здатність аналізувати (аналіз інформації, її релевантності та достовірності, перевірка джерел та авторів, знайдених відомостей та фактів, підготовка та аналіз результатів проекту), інтерактивна компетентність (взаємодія в малих групах для спільної діяльності в рамках проекту) та здатність до колаборативного навчання (спільне навчання та кооперація в рамках проекту), креативність (творча реалізація ідей для презентації результатів проекту у форматі есе, візитівки та відео тощо) та здатність інноваційної діяльності (застосування нових підходів до реалізації проекту), здатність долати проблеми та працювати над комплексним завданням, гнучкість, ініціативність, відповідальність та здатність працювати в команді. Ці та інші компетентності є важливими для формування майбутнього фахівця-філолога зокрема та науковця.

Особливо важливим аспектом є те, що дослідницькі країнознавчі проекти як проекти дослідження окремої тематики є першим кроком до справжнього наукового дослідження. Завдяки простій та цікавій тематиці, простим питанням та нескладному змісту такі перші дослідження на різні аспекти соціокультурної тематики є цікавими і студенти та учні працюють над ними охоче, наче мимоволі отримуючи досвід своїх перших відкриттів та досліджень. Перший успішний досвід з презентацією продукту як результату проекту додає студентам та учням впевненості та створює свого роду «історію успіху» наукової діяльності, що безумовно сприяє мотивації до подальших кроків наукової діяльності.

Робота над простими змістами дозволяє студентам та учням засвоїти перші кроки та чіткі етапи дослідницького проекту, що сприяє оволодінню методикою наукового дослідження для майбутньої наукової діяльності.

Культурно орієнтовані країнознавчі проекти є прикладом урахування міжпредметних зв'язків у навчанні іноземної мови. Це відкриває широкий простір для ідей проектів, як у закладах вищої освіти так і в закладах середньої освіти, коли студентська та учнівська молодь може використовувати та зміцнювати свої знання з історії, географії, соціології, економіки, права та політики різних країн. Широкий спектр тематики може сприяти співпраці навчальних закладів

України та Європи в рамках втілення спільних міжнародних проєктів та досліджень, що безумовно сприяє міжкультурній співпраці та налагодженню інтернаціональної комунікації.

Країнознавчі дослідницькі проєкти, які з одного боку знайомлять учнів та студентів з особливостями життя та побуту, історії та культури німецькомовних країн, а з іншого демонструють важливі взаємозв'язки між культурами та громадами, є засобом популяризації німецької мови та культури закордоном, що має беззаперечно важливе значення для популяризації вивчення німецької мови та підвищення інтересу і мотивації учнівської і студентської молоді.

Презентація результатів проєкту про пам'ятки історії та культури німецькомовної реальності в Україні сприяє формуванню позитивного образу України в Європі як розвинутої демократії з європейською основою.

Стосовно перспективи майбутніх досліджень, то після дослідницьких проєктів на лінгвокраїнознавчу тематику студенти та учні можуть звернути увагу на інші тематичні аспекти та країнознавчі теми, закріпити методику проведення та реалізації дослідницьких проєктів, але також глибше ознайомитися з філософією наукових досліджень. На наступних етапах студентам пропонуються дослідження на тему мови, тобто наукові дослідження у галузі лінгвістики, а також дослідження процесу навчання, тобто дослідження з методики навчання іноземних мов та культур. В контексті вищої школи такі дослідження є можливими як курсові та бакалаврські, магістерські роботи, індивідуальні дослідницькі проєкти та проєкти в рамках діяльності проблемних груп та наукових гуртків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко, С. У. (2008). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ, Вінниця : ДОВ «Вінниця». 278 с.
2. Коваль О.Ю. (2019) Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ. Вип. 63. т. 2. С. 89–92.
3. Ничкало Н. Г. (2001). Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. Неперервна професійна освіта в Україні: теорія і практика. Київ. 1 (2). С. 9–22.
4. Byram M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters. 192 p.
5. Kilpatrick W. H. (1918). The Project Method. Teachers College Record.
6. Krumm H.-J. (1994). Curriculare Aspekte der Landeskunde. Wien.
7. Pavlyshynets O., Petryshak B. (2025). ForschungsprojektzurentdeckendenLandeskunde: Deutsche Spuren. URL: <https://padlet.com/alenapavlyshynets/deutsche-kulturspuren-zi6bhl3sdscd1d99>.
8. Pawlyshynez O., Petryshak B. (2025) ForschungsprojektzurentdeckendenLandeskunde. Матеріали XXXII Міжнародної науково-практичної конференції Асоціації українських германістів «Україна та німецькомовні країни: культурні, літературні та мовні контакти» (26–27 вересня 2025 р.) Чернівці. С. 158–160.
9. Schart M., Legutke M. (2025). DLL 1 Neubearbeitung. Lehrkompetenz und Unterrichtgestaltung.

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)